

BELEID VAN *Attendiz*

Handreiking Anti-Pesten

Voorkomen van en handelen in pestsituaties

Besluit CMT	:	24-06-2023
Publicatiedatum	:	06-06-2023
Evaluatie	:	2026-2027

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Wet- en regelgeving.....	3
3. Definitie.....	4
3.1 Wat is pesten?.....	4
3.2 Online pesten of cyberpesten	4
3.3 Verschillen tussen plagen en pesten.....	5
3.4 Gevolgen van pesten	6
3.5 Anti-pestcoördinator	7
4. Preventief klimaat	7
4.1 Schoolbrede aanpak	7
4.2 Effectieve interventies.....	8
5. Het aanpakken van pesten	9
5.1. Aanpak en ondersteuning van gepeste leerlingen	9
5.2 Sanctieladder pesten	9
5.3 Aangifte doen bij de politie	12
6. Borging en evaluatie	13
7. Bronnen.....	13

1. Inleiding

Attendiz geeft haar onderwijs vorm vanuit vijf kernwaarden: onvoorwaardelijk, leiderschap, geborgenheid, aanvoelen en gelijkwaardigheid. Pesten staat hier haaks op. Pesten is een vorm van agressie waarbij herhaaldelijk en langdurig geprobeerd wordt om iemand pijn te doen. Dat kan zowel offline als online. Bij pesten zijn verschillende mensen betrokken: de pester, de gepeste en de omstanders. De pester heeft vaak een sterkere sociale positie dan degene die gepest wordt. Pesten heeft een enorme impact op het welbevinden van alle leerlingen.

We vinden pestsituaties daarom ook onacceptabel. Om pesten te voorkomen of te reageren op pestsituaties is een duidelijke en krachtige reactie van de school nodig. Om onze scholen hierbij te ondersteunen hanteren we binnen Attendiz deze Handreiking Anti-Pesten. Het CMT-besluit in mei 2023 geeft de voorkeur aan de term handreiking in plaats van protocol.

Deze handreiking geeft stichtingsbrede kaders aan. De scholen moeten echter daarnaast zelf hun aanpak per school invullen. In de schoolgids vermeldt elke school wie de anti-pestcoördinator (APC) is, wat de contactgegevens zijn, met welke methodieken of schoolbrede programma's de school een positief, preventief en veilig pedagogisch klimaat realiseert en hoe dat gemonitord wordt.

Deze Handreiking Anti-Pesten is in nauw samenspel met de taakgroep "Anti-pestcoördinatoren" tot stand gekomen. Deze handreiking en het schoolveiligheidsbeleid staan op de website van Attendiz, www.attendiz.nl.

2. Wet- en regelgeving

Alle scholen zijn vanuit de wet [Veiligheid op school](#) verplicht beleid te voeren op het aanpakken en voorkomen van pesten. Scholen moeten op basis van de wet:

1. Een actief veiligheidsbeleid voeren gericht op het tegengaan van pesten.
2. Er zorg voor dragen dat bij een persoon (de anti-pestcoördinator) ten minste de volgende taken zijn belegd:
 - Het coördineren van het beleid in het kader van het tegengaan van pesten.
 - Het fungeren als aanspreekpunt in het kader van pesten.
3. De veiligheidsbeleving van leerlingen monitoren met een instrument dat een representatief en actueel beeld geeft.

Het hebben van een Handreiking Anti-Pesten is niet verplicht. Toch kiest Attendiz hiervoor, omdat het een onderdeel is van ons stichtingsbrede Schoolveiligheidsbeleid.

De Inspectie van het Onderwijs controleert of onderwijsinstellingen maatregelen nemen voor een veilige omgeving voor zowel leerlingen als personeel. De Inspectie let er vooral op of scholen de [sociale veiligheid van hun leerlingen monitoren](#). Scholen kiezen de wijze waarop zij dit monitoren, binnen de wettelijke eisen die gesteld zijn. Ook controleert de inspectie of er op scholen [een vast aanspreekpunt voor pesten](#) is. Leerlingen en ouders die met pesten te maken krijgen moeten altijd met hun verhaal bij iemand terecht kunnen op school. Indien nodig, moet de school het veiligheidsbeleid aanpassen. Het schoolbestuur is hiervoor verantwoordelijk.

3. Definitie

3.1 Wat is pesten?

Een vaak gebruikte definitie van pesten komt van Dan Olweus (1993, o.a. in Veenstra, 2005): 'Iemand wordt gepest wanneer hij of zij herhaaldelijk en langdurig wordt blootgesteld aan negatieve handelingen door één of meer personen'. Deze definitie is door verschillende bronnen aangevuld met de volgende criteria:

- Er is sprake van een negatieve bedoeling.
- De negatieve handelingen zijn structureel en tegen dezelfde persoon gericht.
- Er is sprake van machtsongelijkheid. Pesters staan hoger in de sociale groepshierarchie en/of hebben meer medestanders dan de gepeste.

Pesten gebeurt veelal buiten het zicht van de leerkracht en kent veel verschijningsvormen:

- Fysiek: slaan, schoppen. Verbaal: uitschelden, belachelijk maken.
- Materieel: spullen vernielen of kwijtmaken.
- Non-verbaal: dodelijke blikken, rollende ogen.
- Sociaal: buitensluiten en negeren.
- Cyberpesten/online pesten: het digitaal pesten of misbruik via social media.

Om alle vormen van pesten, zowel fysiek als online, te voorkomen en aan te pakken verwijzen we naar hoofdstuk 4 en 5. Daarnaast is voor online pesten het volgende van belang.

3.2 Online pesten of cyberpesten

Veel pestgedrag tussen leerlingen speelt zich tegenwoordig online af op [sociale media](#) en internet. Bij online pesten oftewel cyberpesten gaat het om onder meer buitensluiten op sociale media, bedreigen, afpersen, nep-accounts maken, het verspreiden van ongewenst beeldmateriaal en shame-sexting. Dit is zorgelijk, omdat daders gemakkelijker anoniem kunnen blijven en de reikwijdte van het internet groot is. Tegelijkertijd komen kinderen er op steeds jongere leeftijd mee in aanraking.

Er is een scala aan online pestvormen:

- Uit de appgroep verwijderen.
- Doelbewust negeren of juist negatief reageren op posts of berichten.
- Misbruik van privégegevens (zoals het stelen van wachtwoorden of het aanmaken van nep-accounts).
- Vernederende of intieme foto's of beelden verspreiden of tegenkomen van ongewenst materiaal zoals (kinder)porno, gewelddadig materiaal, etcetera.
- Dreigtweets of haatposts.
- Stalking: het stelselmatig lastigvallen van iemand door het blijven sturen van negatieve berichten.
- Ongewenst contact met vreemden.

Wat kun je doen als een kind te maken krijgt met online pesten?

- Complimenteer dat het kind naar je is toegekomen.
- Een kind dat wordt gepest, heeft in eerste instantie behoefte aan steun, aan iemand die naar hem/haar luistert en zijn verhaal serieus neemt.
- Onderneem niet meteen actie. Kijk eerst samen met het kind wat jullie eraan kunnen doen.

- Stap pas na overleg met het kind naar school en/of ouders en/of andere partijen.
- Pak internet (of computer of tablet) niet af. Het lijkt misschien een oplossing, maar het is oneerlijk om een kind zo'n zware straf te geven terwijl hij/zij eigenlijk slachtoffer is.

Adviseer het kind om het volgende te doen:

- Reageer niet op de mails, berichtjes of filmpjes, maar bewaar deze wel. Sla ze op of maak er screenshots/foto's van. Het kan dienen als bewijsmateriaal.
- Aangifte doen? Kijk dan op www.vraaghetdepolitie.nl.
- Blokkeer degene die je lastigvalt.
- Staan de filmpjes of berichten op een website? Benader de eigenaar en vraag om het materiaal te laten verwijderen (maak eerst foto's als bewijsmateriaal).

We spreken ook van pesten, wanneer dit 'slechts' in de beleving van de gepeste leerling het geval is. Die beleving nemen we serieus en als uitgangspunt van onze aanpak en het vraagt nader onderzoek. Het is vooral belangrijk dat de leerling zich gehoord voelt.

3.3 Verschillen tussen plagen en pesten

Onderstaand overzicht van de kenmerken van plagen en pesten en de gevolgen van dit gedrag vormt een basis voor het signaleren van pestgedrag.

PLAGEN	PESTEN
VERSCHILLEN	
Is onschuldig en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat soms gepaard met humor.	Gebeurt berekenend (men weet meestal vooraf goed, wie, hoe en wanneer men gaat pesten). Men wil bewust iemand kwetsen of kleineren.
Is van korte duur, of gebeurt slechts tijdelijk.	Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte tijd).
Speelt zich af tussen 'gelijken' ('Twee honden vechten om hetzelfde been').	Ongelijke strijd. De onmachtsgevoelens van de gepeste staan tegenover de machtsgevoelens van de pestkop.
Is meestal te verdragen, of zelfs leuk maar kan ook kwetsend of agressief zijn.	De pestkop heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen.
Meestal één tegen één.	Meestal een groep (pestkop en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.
Wie wie plaagt, ligt niet vast. De tegenpartijen wisselen keer op keer.	Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pestkoppen zijn meestal dezelfde, net zoals de slachtoffers (mogelijk wisselend door omstandigheden).
GEVOLGEN	
'Schaafwond' of korte draaglijke pijn (hoort bij het spel). Wordt soms ook als prettig ervaren ('Plagen is kusjes vragen').	Indien niet tijdig wordt ingegrepen, kunnen de gevolgen (zowel lichamelijk als psychisch) heel pijnlijk en ingewikkeld zijn en ook lang naslepen.
De vroegere relaties worden vlug weer hersteld. De ruzie of het conflict wordt spoedig bijgelegd.	Het is niet gemakkelijk om tot betere relaties te komen. Het herstel verloopt heel moeizaam.

Men blijft opgenomen in de groep.	Isolement en grote eenzaamheid bij het gekwetste kind. Aan de basisbehoefte om 'Bij de groep te horen' wordt niet voldaan.
De groep lijdt er niet echt onder.	De groep lijdt onder een dreigend en onveilig klimaat. Iedereen is angstig, en men wantrouwt elkaar. Er is daardoor weinig openheid en spontaniteit. Er zijn weinig of geen echte vrienden binnen de groep.

3.4 Gevolgen van pesten

Gevolgen voor het gepeste kind

Kinderen die herhaaldelijk en op verschillende manieren zijn gepest, hebben last van sociale en emotionele problemen. Hoe erger en langduriger het pesten, hoe groter de kans op negatieve gevolgen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat gepest worden gevoelens van eenzaamheid en depressie vergroot. Slachtoffers gaan zichzelf door het pesten minder leuk vinden, vertrouwen hun leeftijdsgenoten niet en zijn bang om naar school te gaan. Die gevoelens kunnen leiden tot verder isolement, diepere depressie en nog meer pestgedrag van anderen. Het kan zelfs leiden tot gedachten over zelfmoord.

Gevolgen voor de pester

De gevolgen voor de pester zijn op korte termijn vaak nog niet negatief. Meestal is er sprake van zogenaamde schijnpopulariteit: klasgenoten bewonderen de pester, maar zijn tegelijkertijd ook bang voor diegene. Ze lijken populair, maar zijn het niet daadwerkelijk. Op de lange termijn kan de pester echter sociale problemen krijgen, omdat de pester heeft geleerd dat een doel te bereiken is zonder op een sociaal aangepaste manier met anderen te onderhandelen. Daardoor kan hij uiteindelijk onaangepaste gedragspatronen ontwikkelen. De pester loopt een grotere kans op ernstige problemen op latere leeftijd. Adolescenten die pesten of vroeger gepest hebben komen vaker met justitie in aanraking en drinken meer alcohol. Bovendien komen ook gedachten over zelfmoord vaker voor bij kinderen en jongeren die pesten.

Gevolgen voor de omstanders

Op school kan een hele klas last hebben van pesten. De verstoring en afleiding die het pesten veroorzaakt, hinderen het leren. Op dagen waarop kinderen iemand gepest zien worden kunnen ze onveiligheid ervaren. De sfeer in de klas wordt dan als negatief beleefd, blijkt uit onderzoek naar het ervaren van sociale veiligheid. Dat heeft ook tot gevolg dat de focus op de onderwijsprestaties niet optimaal zal zijn. Het zal ook moeilijker zijn om met de klas groepsopdrachten uit te voeren, omdat dit coöperatief gedrag en positieve samenwerking vereist.

Vaak ervaren leerkrachten een dergelijke groep als een moeilijke groep. Het is dan hard werken om de verplichte lesstof te behandelen. Zo blijft er voor de groep minder tijd over om leuke dingen te doen. Soms kan een kind niet meer doen wat het zelf wil omdat het stilzwijgend het kamp van de pester moet kiezen, om te voorkomen buiten de boot te vallen.

Die situatie kan angst oproepen, want niemand weet wie de volgende zal zijn die wordt gepest. Vaak krijgen kinderen die behoorden tot de 'zwijgende meerderheid' op latere leeftijd alsnog schuldgevoelens, als ze terugdenken aan hun gedrag in de klas ten opzichte van de pester en het gepeste kind.

Een team van onderzoekers van Tilburg University, Universiteit Antwerpen en Open Universiteit Heerlen heeft aangetoond dat er ook lange-termijn gevolgen zijn, zoals meer angst voor het leggen van sociale contacten, een minder positief mensbeeld bij

jongvolwassenen en ze zijn minder tevreden over hun leven in vergelijking met volwassenen die niet gepest zijn geweest.

3.5 Anti-pestcoördinator

De antipestcoördinator is een herkenbaar aanspreekpunt, bij voorkeur een bekend gezicht in de school, enerzijds voor ouders van gepeste leerlingen, anderzijds voor het team. Hij/zij is een inhoudelijk deskundige, vraagbaak, klankbord en meedenker. De namen en contactgegevens van de anti-pestcoördinator worden in de schoolgids en op de website vermeld en is onderdeel van het taakbeleid in de school (opgenomen in werkverdelingsplan). Het is aan te bevelen dat elke APC zich aan het begin van het schooljaar voorstelt aan ouders, collega's en leerlingen bijvoorbeeld via een nieuwsbrief, presentatie en een voorstelronde in de klassen.

Het volgen van een opleiding voor anti-pestcoördinatoren is niet verplicht, wel is het wenselijk dat de APC ervaring heeft met begeleiding van collega's, coördinerende taken en gesprekstechnieken en dat elke APC zijn kennis op peil houdt o.a. door jaarlijks een informatieve bijeenkomst te volgen met andere anti-pestcoördinatoren.

Bij wet- en regelgeving heeft de antipestcoördinator (APC) twee taken:

1. Het coördineren van beleid in het kader van het tegengaan van pesten, en
2. Het fungeren als aanspreekpunt in het kader van pesten.

De coördinerende taak bestaat uit zicht houden op de acties die uitgevoerd worden om de pesterijen gericht tegen één leerling daadwerkelijk te stoppen.

Om dit te doen is het noodzakelijk om zicht te hebben op de beleving van veiligheid van leerlingen, op klachten en incidenten en op veiligheidsrisico's. Deskundigheid en kennis op het gebied van pesten is nodig om schoolintern te fungeren als klankbord. Voor het uitvoeren van coördinerende beleidstaken is steun en mandaat vanuit de schoolleiding onmisbaar.

De APC is geen veiligheidscoördinator, geen vertrouwenspersoon en geen uitvoerder. Een APC wordt soms onterecht gezien als parkeerplaats, vluchtheuvel en oneerbiediger 'parkeerplek' voor gepeste leerlingen. De kern van het werk van de APC is systematiek en samenhang brengen in een set acties om het veiligheidsgevoel van een gepeste leerling te herstellen. De uitvoering is in handen van leraren, mentoren, intern begeleiders/zorgcoördinatoren en schoolleiding.

4. Preventief klimaat

4.1 Schoolbrede aanpak

De positieve psychologie vormt in onze scholen een belangrijke basis waar het gaat om ons pedagogisch klimaat. We gaan hierbij uit van kwaliteiten van leerlingen en het creëren van positieve ervaringen in onze scholen. Om te werken aan een positief en preventief klimaat zijn er vaardigheden nodig bij onze leraren en ondersteuners. Blijvende aandacht voor positieve groepsvorming en de sociaal-emotionele ontwikkeling binnen de hele school is nodig om een veilig sociaal klimaat te creëren en pesten te voorkomen.

Veel anti-pestprogramma's zijn gebaseerd op deze uitgangspunten. De effectiviteit van deze programma's is in grote mate afhankelijk van de uitvoering door alle leraren en ondersteuners. Oftewel, de school moet een schoolbrede aanpak afspreken en hanteren.

Daarom bespreekt elke leerkracht/mentor aan het begin van het schooljaar, tijdens de gouden weken, de algemene afspraken en regels van de school en klas. Het onderling plagen en pesten wordt hierbij genoemd en onderscheiden. Ook wordt duidelijk gesteld dat pesten altijd gemeld moet worden en niet gezien wordt als klikken, maar als hulp bieden of hulp vragen.

Ook stelt de APC zich voor aan collega's en leerlingen en maakt duidelijk wat leerlingen kunnen doen als ze gepest worden.

Er is een aantal werkzame factoren die aan de basis liggen van veel anti-pestprogramma's:

1. Kinderen en jongeren gaan elkaar helpen en keuren pesten af als ze:
 - Het pesten opmerken en als negatief interpreteren. De groepsnorm en empathische vaardigheden spelen hier een rol in.
 - Zich verantwoordelijk voelen voor elkaars welzijn. Daarbij is het belangrijk dat ze inzien dat niets doen eraan bijdraagt dat het pesten doorgaat.
 - Weten hoe ze kunnen helpen. Ze hebben dan het gevoel dat zij invloed hebben op de situatie.
 - Het risico van iemand helpen durven te nemen. Misschien zijn ze bang om hun eigen sociale positie op het spel te zetten als ze helpen. Dit vraagt dus om lef.
2. Om pesten te voorkomen kun je binnen de groep:
 - Groepsvorming bevorderen zodat de kinderen of jongeren elkaar leren kennen.
 - Inzicht in elkaars wensen, intenties en gedrag bevorderen.
 - Inzicht in en respect voor verschillen creëren.
 - De kinderen of jongeren verantwoordelijk maken voor de groep.
 - Actief toezicht houden in pauzes, op de gang en in andere vrije situaties zoals buiten of in kledkamers.
 - De kinderen of jongeren helpen om:
 - Zich in te leven in andermans gevoelens.
 - Te verwoorden wat ze voelen en willen.
 - Ook op sociale media op een positieve manier te communiceren.
 - Rekening met elkaar te houden, te onderhandelen en samen te werken.

4.2 Effectieve interventies

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en de Stichting School & Veiligheid geven informatie over effectieve programma's en methodes voor de aanpak van pesten. Scholen moeten aantonen dat hun aanpak werkt. Dat staat in de wet Veiligheid op school. Beoordeelde interventies zijn te vinden in de [databank Effectieve Jeugdinterventies](#).

De Commissie Anti-pestprogramma's ziet in drie anti-pestprogramma's aanwijzingen voor effectiviteit. [KiVa](#), [PRIMA](#) en [Taakspel](#). Zij voldoen aan de volgende criteria:

- Het programma is theoretisch goed onderbouwd.
- Het programma is empirisch adequaat onderbouwd.
- Randvoorwaarden om het programma uit te voeren zijn duidelijk beschreven.

Anti-pestprogramma's die aan twee van de drie criteria voldoen.

- [Alles Kidzzz](#)
- [De Vreedzame school](#)
- [Kanjertaining](#)
- [Omgaan met elkaar](#)

- Plezier op school
- Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD)
- School Wide Positive Behavior Support (SWPBS)
- Sta sterk (training)
- Zippy's vrienden

5. Het aanpakken van pesten

Dit hoofdstuk beschrijft acties ter ondersteuning van de gepeste leerling en een stappenplan voor het aanpakken van pesten met een sanctieladder.

5.1. Aanpak en ondersteuning van gepeste leerlingen

Een eenmalige pestervaring hoeft niet traumatiserend te zijn, ook als die ernstig is. Vooral kinderen die herhaaldelijk en op verschillende manieren zijn gepest, hebben last van sociale en emotionele problemen. Hoe erger en langduriger het pesten, hoe groter de kans op negatieve gevolgen.

Suggesties om de gepeste leerling te ondersteunen:

- Spreek in vertrouwen met de gepeste leerling. Maak niets openbaar tegen de wil van de leerling.
- Probeer de leerling er wel van te overtuigen, dat er iets moet gebeuren en dat anderen dit dus te weten komen.
- Bied steun aan de gepeste leerling. Neem de leerling zeer serieus.
- Vertellen dat de leerling moet “terugvechten” is niet nuttig. De leerling is immers duidelijk de zwakkere partij. Zoveel mogelijk negeren is nog het beste, maar maakt de sfeer nog steeds niet veilig. Bovendien zullen pesters vaak doorgaan tot je wel moet reageren.
- Bespreek met de leerling wat voor hem/haar een oplossing kan zijn.
- Spreek met de leerling af dat het vertelt wat er aan de hand is, omdat de leerkracht niet alles kan zien. Sommige leerlingen hebben, zeker als ze jonger zijn, het idee dat de juf of meester “alles weet” en dus ook van het pesten weet.
- Licht de ouders van de leerling in en vraag wat zij gemerkt hebben.
- Bespreek of de gepeste leerling misschien sociale vaardigheidstraining of andere begeleiding nodig heeft.

5.2 Sanctieladder pesten

Een sanctieladder is een in zwaarte oplopende reeks acties om pester en meeloper tot positief sociaal gedrag te brengen. Om structuur en systematiek in de pestaanpak te waarborgen volgt de antipestcoördinator de resultaten in de verschillende fasen van de sanctieladder op de voet. Bij elk pestgeval vraagt de APC zich af: ‘Waar zitten we in de sanctieladder?’ en ‘Wat heeft deze fase opgeleverd?’

Op elke school moeten afspraken en coördinerende activiteiten worden vastgelegd in het leerlingvolgsysteem van de school, waarbij rekening gehouden wordt met de privacywetgeving en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Ouders van pesters en van gepeste leerlingen worden tijdig geïnformeerd over de stappen die de school onderneemt.

De sanctieladder pesten biedt een algemeen stramien. Er kunnen per doelgroep (bijvoorbeeld ZML) of per locatie aanpassingen nodig zijn. De concrete invullingen zijn te vinden in “Het zakboek voor anti-pestcoördinatoren in po en vo”, Anke Visser (2022).

Laddersport 1

Individuele gesprekken met betrokken leerlingen (gepeste, pester, meeloper, omstanders) onder leiding van groepsleerkracht/mentor.

De gesprekken hebben een waarschuwende functie. Doel is afspraken maken over gewenste gedragsverbetering binnen een vastgestelde termijn. Het moet in ieder geval resulteren in heldere afspraken en gedragstoezeggingen waar de pester (en meeloper) zich in de afgesproken periode aan gaan houden.

Om pester (en meeloper) te activeren tot gedragsverandering kan de leerkracht of mentor, met ondersteuning van de APC, het volgende inzetten:

- Teken je gesprek. Zie 5.2.2. in “Het zakboek voor anti-pestcoördinatoren in po en vo”, Anke Visser.
- Herstelrecht-ontmoeting (zie 5.4. in Het zakboek).
- Voor kleuters wordt in deze fase het accent gelegd op het benoemen van de pesterij en het gewenste gedrag, op de gevolgen voor andere kinderen, op troosten en goedmaken. Ook ouders van deze jongere kinderen worden meteen geïnformeerd. Bij voorkeur krijgen pestende kleuters strakke gedragsvoorschriften met beloning voor gewenst gedrag en onmiddellijk corrigeren van pesterijen. Zie Het zakboek pagina 25 en verder.

Laddersport 2

Proefperiode 1: De naleving van de gemaakte afspraken wordt gecontroleerd en bijgehouden door de groepsleerkracht/mentor over een periode van twee tot zes weken (naar keuze).

De leerkracht of mentor, met ondersteuning van de APC, kan daarbij het volgende inzetten:

- No Blame-steungroep. Deze steungroep kan pester en meelopers stimuleren om de gedane beloften waar te maken.
- Check in-check out; deze dagelijkse korte gesprekken kunnen een pester of meeloper bij de les houden, door het gewenste (doel-)gedrag te benoemen, te bekrachtigen en te belonen. Zie 5.2.2. van Het zakboek.
- Oeps-blad: op dit blad noteert een leerling wat er even misging en hoe hij dit kan herstellen of voorkomen. Dit kan ook mondeling gedaan worden. Zie 5.2.2. van Het zakboek of voorbeelden op internet.
- Bij kleuters kun je gebruik maken van een nadenkplek of ze krijgen een gebiedsbeperking zodat ze groepsgenoten met rust kunnen laten.

Laddersport 3

Als het pestgedrag niet stopt volgt een tweede serie gesprekken met de pester(s) + hun ouders en de meelopers + hun ouders onder leiding van een schoolleider en de groepsleerkracht/mentor. In overleg kan ook de intern begeleider of zorgcoördinator deze taak van de schoolleider overnemen. Nieuwe pestincidenten uit fase 2 en overtredingen van de afspraken uit fase 1, vormen de input voor deze gesprekken. Daarom is het vastleggen van herhaalde pesterijen in fase 2 van groot belang!

Pesters krijgen opnieuw twee tot zes weken om hun gedrag aan te passen. Er kan extra begeleiding ingezet worden, zoals sociale vaardigheidstraining of agressiereductietraining.

Bij jonge kinderen kun je denken aan het inzetten van een maatje die helpt bij het leren van aardig zijn.

Er worden (pedagogische) strafmaatregelen genomen tegen de pester/meelopers.

- Sommige scholen hebben een consequentie-menu. Deze consequentie (soms ook 'logisch gevolg' genoemd) moet een leereffect hebben, zoals een presentatie houden voor de klas over een boek of film over pesten of het maken van een anti-pestposter, -vlog, -flyer of -blog.
- Sancties zijn bijvoorbeeld het uitsluiten van een activiteit, strafregels, nablijven, telefoon inleveren, vegen of andere schoolklusjes.

De groepsleerkracht/mentor organiseert opnieuw een herstelgesprek tussen pester en gepeste met als doel: Sorry zeggen en goed maken (zie 5.4. van Het zakboek) of alternatieven hiervoor, zoals een excuusbrief of excuusfilmpje.

Laddersport 4

Proefperiode 2: De naleving van de gemaakte afspraken wordt gecontroleerd en bijgehouden door de groepsleerkracht/mentor. Over een periode van twee tot zes weken.

De leerkracht of mentor, met ondersteuning van de APC, kan daarbij het volgende inzetten:

- Check in-check out; deze dagelijkse korte gesprekken kunnen een pester of meeloper bij de les houden, door het gewenste (doel-)gedrag te benoemen, te bekrachtigen en te belonen. Zie 5.2.2. van Het zakboek.
- Oeps-blad: op dit blad noteert een leerling wat er even misging en hoe hij dit kan herstellen of voorkomen. Dit kan ook mondeling gedaan worden. Zie 5.2.2. van Het zakboek of voorbeelden op internet.
- Bij kleuters kun je gebruik maken van een nadenkplek of ze krijgen een gebiedsbeperking zodat ze groepsgenoten met rust kunnen laten.

Laddersport 5

Als pestgedrag na bovenstaande maatregelen niet stopt wordt door de schoolleiding een interventie binnen de school opgelegd om de rust te waarborgen. Daarnaast wordt verplichte begeleiding/hulpverlening ingezet om wel tot gedragsverandering te komen.

Bij een interventie voor leerlingen in de basisschoolleeftijd betekent dat bijvoorbeeld een tijdelijke plaatsing van een halve dag tot enkele dagen in een andere groep, mits dit voldoende veilig is voor alle betrokkenen.

Met het oog op de sociale veiligheid van andere kinderen kunnen pesters uitgesloten worden van sociale activiteiten, zoals sportdag of schoolkamp.

Deze interventie gaat altijd samen met een consequentie die gericht is op het bevorderen van socialer gedrag ten opzichte van klas- en schoolgenoten. Zie laddersport 3.

Naast deze interne interventie hebben scholen de mogelijkheid om hardnekkige pesters extern te schorsen of te verwijderen. Dit is aan strikte regels gebonden en gebeurt altijd in overleg met het bestuur van Attendiz. Zie hiervoor het [Protocol Schorsen en Verwijderen van Attendiz van 2019](#). Hierin staan gronden, procedures en voorbeeldbrieven beschreven voor time-out, schorsen en verwijderen. De schorsing gaat altijd samen met extra schoolwerk en een consequentie.

Wij zijn zeer zorgvuldig en voorzichtig met extern schorsen, omdat dit statusverhogend kan werken voor de jongeren en omdat het niet de bedoeling is dat ze 'vrij krijgen' van school. Een interventie binnen de school kan krachtiger zijn.

In het voortgezet onderwijs wordt soms gewerkt met een 'vierkant rooster', waarbij start-, pauze- en eindtijden zo zijn dat leerlingen geen live contact hebben met klasgenoten. Ook wordt onder schooltijd de telefoon ingeleverd om een 'hotline' met klasgenoten te voorkomen. Dit wordt altijd gecommuniceerd met de ouders.

Alleen schorsen helpt niet. Dit gaat altijd samen met een individueel begeleidingstraject gericht op het ontwikkelen van positief sociaal gedrag verzorgd door een deskundige binnen de school. De pester (meeloper) is verplicht om dit traject te volgen, als voorbereiding op de terugkeer naar de eigen klas.

De groepsleerkracht/mentor organiseert opnieuw een herstelgesprek tussen pester en gepeste met als doel: sorry zeggen en goed maken (zie 5.4. van Het Zakboek) of alternatieven hiervoor, zoals een excuusbrief of excuusfilmpje. De pester (meeloper) moet de verantwoordelijkheid nemen voor de gevolgen van zijn/haar niet-sociale gedrag.

De leerling en de ouders worden altijd geïnformeerd over de aanleiding voor en de termijn van de schorsing en over de gedragsvoorwaarden waaronder de leerling kan terugkeren naar de eigen klas.

Laddersport 6

Als het pestgedrag toch aanhoudt na bovenstaande acties, kan de school overgaan tot een definitieve verwijdering op basis van het opgebouwde dossier. Hierbij volgt de directie in nauw overleg met het bestuur het [Protocol Schorsen en Verwijderen van Attendiz](#). Alleen de bestuurder kan een besluit tot verwijdering nemen en alleen na intensief onderzoek en na gesprek met alle betrokken partijen.

In deze fase komt een einde aan de inspanningen van de school om pester (meeloper) te stimuleren tot positief sociaal gedrag. Helaas zijn de resultaten van alle inspanningen negatief, maar de school kan alle inspanningen wel concreet onderbouwen.

Deze onderbouwing is van groot belang als ouders bezwaar aantekenen tegen de (voorgenomen) verwijdering van hun kind.

Een waarschuwing: als scholen met hun pesters blijven hangen in fase 1 van de sanctieladder en er niet tijdig opgeschaald wordt naar een volgende fase, dan is er sprake van brandjes blussen en niet van een structurele en effectieve aanpak tegen pesten.

En hier geldt ook: praatjes vullen geen gaatjes. Er zijn acties, concrete afspraken, controle en zo nodig doorschakelen naar een volgend niveau nodig. Een pester, vaak gesteund door zijn achterban, geeft zijn macht over het algemeen niet zomaar prijs. Dat vraagt een systematische en gecoördineerde aanpak met de sanctieladder, onder verantwoordelijkheid van de anti-pestcoördinator.

5.3 Aangifte doen bij de politie

Een aantal vormen van pesten staat in het Wetboek voor Strafrecht. Een school hoeft dit wetboek niet uit het hoofd te kennen, maar moet wel weten op welke vormen van pesten het strafrecht van toepassing kan zijn. Zo kan de schooldirectie, in samenspraak met de politie, passend reageren.

Je kunt alleen aangifte doen bij (het vermoeden van) een strafbaar feit. Maar wat zijn strafbare feiten die op school kunnen plaatsvinden? Dat is niet altijd eenvoudig. Je hebt te maken met kinderen en jongeren, die zich nog ontwikkelen. Het opzoeken van grenzen en het maken van verkeerde keuzes horen bij het opgroeien.

Een aantal relevante wetsartikelen vind je in het zakboek blz. 108 en verder. Het gaat dan over: discriminatie, smaad, belediging, belaging (bedreiging), mishandeling, vernieling, afdreiging, hacking, kinderporno en cyberchantage. Aan welke strafbare feiten in het onderwijs kan je denken? Deze lijst is niet volledig, het geeft een beeld. Neem daarom bij twijfel contact op met de [politie](#).

- **Bedreiging:** Verbaal of non-verbaal dreigen om schade toe te brengen aan mensen of eigendommen. Denk aan het bedreigen van een docent of medeleerling (fysiek of via sociale media), het dreigen iets kapot te maken of aan het dreigen met een wapen (zie ook wapenbezit).
- **Diefstal:** Het stelen van goederen. Dit kan gaan om eigendommen van de school en van personeel of leerlingen als de eigendommen op school zijn gestolen.
- **Discriminatie:** Het opzettelijk, op negatieve wijze, onderscheid maken op grond van geslacht, huidskleur, geloofsovertuiging of seksuele geaardheid.
- **Drugs:** Drugsbezit en -handel. De school kan aangifte doen wanneer een leerling drugs in zijn kluisje heeft.
- **Fysiek geweld:** Duwen, trekken, schoppen, slaan, enzovoorts, met pijn of letsel als gevolg.
- **Grove pesterijen:** Herhaaldelijk pesten waarbij sprake is van psychisch geweld (bedreiging, belediging) of fysiek geweld (mishandeling) of digitaal pesten.
- **Seksuele intimidatie en misbruik:** Bij (het vermoeden van) een zedendelict tussen een medewerker van de school en een minderjarige leerling is de directie/werkgever verplicht aangifte te doen.
- **Vernieling:** Het opzettelijk vernielen, beschadigen of onbruikbaar maken van goederen. Denk aan het ingooien van schoolramen of het kapot maken van een mobieltje van een medeleerling of medewerker.
- **Wapenbezit:** Het gaat niet alleen om vuurwapens en steekwapens, maar ook om pepperspray of nepwapens.

6. Borging en evaluatie

Het is aan te bevelen dat de school jaarlijks checkt of de vertaling van de Handreiking Anti-Pesten op schoolniveau actueel en vooral actiegericht is: wie doet wat inzake pest-preventie? Wie doet wat om pesten te voorkomen? Zijn de acties en consequenties bij herhaald pestgedrag nog actueel? Deze vertaling op schoolniveau kan opgenomen worden in de kwaliteitskalender van de school (evaluatie beleid).

7. Bronnen

Bij het opstellen van deze handreiking is gebruik gemaakt van “Het zakboek voor anti-pestcoördinatoren in po en vo” Anke Visser, Uitgeverij Pica 2022. Alle anti-pestcoördinatoren hebben dit zakboekje in juni 2022 ontvangen. Op alle Attendiz-scholen zijn één of meerdere boekjes aanwezig. Om dit protocol kort en leesbaar te houden is regelmatig naar dit zakboekje verwezen.

Overige bronnen:

- [Beleid-Schoolveiligheidsbeleid.pdf \(attendiz.nl\)](#)
- [Protocol Schorsen en Verwijderen – Attendiz](#)
- [Hoe kan ik pesten herkennen? | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)
- [Wat kan ik doen tegen pesten? | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

- [Gevolgen voor gepeste, pester en omstanders | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)
- [Pesten heeft ook negatieve gevolgen op lange termijn | Tilburg University](#)
- [Een jaar lang | Kies Kleur tegen Pesten](#) Bij elke bouwsteen staat een voorbeeldopdracht om te helpen bij het voorkomen of aanpakken van pesten.
- [Pesten - School en veiligheid](#)
- [Eindrapport Wat Werkt Tegen Pesten \(nro.nl\)](#)
- [Pesten: wat kun je doen in de klas? \(wij-leren.nl\)](#)
- [Aangifte doen in het onderwijs - School en veiligheid](#)
- [Pestgedrag - Gedragsproblemen in de klas](#)

